

“DÜNYADA DEĞİŞİM EKOLOJİK MESELELER YÜZÜNDEN BAŞLAYACAK”

• • •

İlk romanı “Işık Ülkesinden” ile 2019 yılında Yunus Nadi Roman Ödülü’nü kazanan Zeynep Göğüş, “Zeytin Kuşu” romanını ise “bir başkaldırı ve direniş kitabı” olarak tanımlıyor. “Doğayı her incitişimizde kendimize zarar veriyoruz” diyen Göğüş ile hayat hikâyesini ve çevre sorunlarını bir direniş kurgusu penceresinden romanlaştırdığı “Zeytin Kuşu”nu konuştuk.

YAZI
Arzu Erdoğan

O bir gazeteciydi. Bir anda (söylediğine göre pek de bir anda değil aslında) gazeteciliği bıraktı. Ama yazma tutkusu onu edebiyata yönlendirdi. Kendi deyimiyle “obez” bir okurdu, iyi de bir yazardı. Ama yazabilmenin kibrine kapılmayıp yaratıcı yazarlık dersleri aldı. Böylelikle annesinin ailesinin hikâyesinden yola çıkarak kurguladığı “Işık Ülkesinden” çıktı ortaya. Yayınevinin kendisinden habersiz yarışmaya gönderdiği kitap, 2019 yılında Yunus Nadi Roman Ödülü’nü kazandı. Ardından “Zeytin Kuşu” kitabı geldi. Gazetecilik yaptığı dönemde de çevre üzerine yazdığı yazılarla dikkat çeken yazar, kitabında da yine ekoloji vurgusu yapıyor. Gazeteci yazar Zeynep Göğüş ile kendi öyküsünü ve “Zeytin Kuşu”nu konuştuk.

Siz eski bakan ve gazeteci Ali İhsan Göğüş’ün tek çocuğusunuz. Nasıldı babanızla ilişkiniz? Baba-kız aşkı veya güllerin savaşı? Nasıl tanımlarsınız?

Ergenliğe kadar mükemmeldi. Çok sevgi alan bir çocuktum. Bazen insan geçmişi hakkında düşünürken gereken ilgi ve sevgiyi görüp göremediği konusunda tereddütte düşüyorum ya, ara ara karşıma çıkan eski fotoğraflar ve mektuplar var. Oralardan sevilen bir çocuk olduğumu anlıyorum. Hatta küçücükken babam kucağında iş yerine götürmüştü beni. Fakat ergenlikten itibaren atışmaya başladık. Pek çok politik konuda anlaşamıyorduk; bu uzun sürdü. Babamın 65 yaşını aşması ve benim de büyümülle birlikte birbirimizi daha iyi anlamaya başladık. Ayrıca insanlar değişiyor. Ben babamda çok büyük değişim gördüm. 40 yaşındaki babamla 65 yaşındaki babam arasında hoşgörü ve tahammül açısından muazzam bir fark vardı. Belki de çocukların ebeveynler üzerinde böyle bir etkisi olabiliyor.

Ya annenizle ilişkiniz?

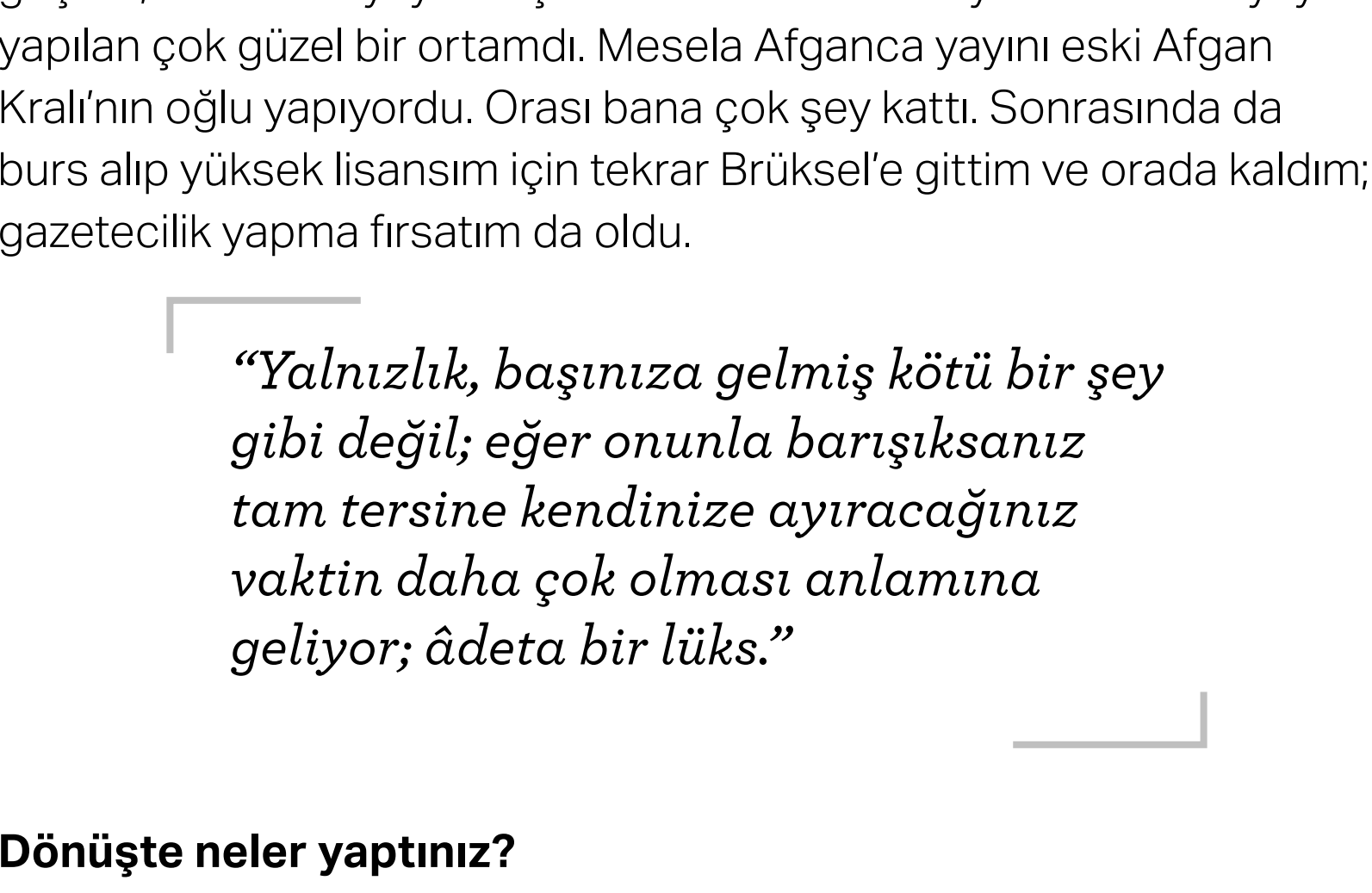
Onunla daha yakın bir ilişkimiz vardı; çok sevgi doluydu. Annem İngiliz edebiyatı okumuştü. Şimdi onunla daha fazla edebiyat konuşmadığım için dövünüyorum. Mina Urgan’ın öğrencisi olmuş. Benim de edebiyat okumama istedi. Fakat bunu bana sunuş şekli, beni o alandan tamamen uzaklaştırdı ve hiç düşünmedim. Çünkü “Aile hayatıyla uyumlu bir mesleğin olur” demisti. Bu da benim hiç ilgimi çekmiyordu, tamamen bambaşka bir yerdeydim. Şimdi mesela Macbeth üzerine kitaplar okuduğum vakit, annemle edebiyat sohbetleri yapmadığıma hayıflanıyorum. Çok güzel bir ortak alanımız olabilirmiş, kaçırardım.

Hepimizin böyle “keşkeleri” var ne yazık ki...

Evet, hele kaybettikten sonra daha çok oluyor. Annemle özellikle 40 yaşımdan sonra yakın bir ilişkim oldu. Her telefonda “Seni seviyorum” diyordum ona.

Bir arkadaşım “Tek çocuk olmak, yarım doğmuşsun gibi” diye bir tanımlama yapımişti. Kuşkusuz bu kişisel bir his ama size nasıl hissettirdi tek çocuk olmak?

Hayır, hiç öyle hissetmedim diyeceğim. Kalabalık bir aileydik, kuzenler vardı. Özellikle yaz aylarında hep onlarla beraberdik. Komşuluk ilişkileri şimdiki gibi değildi; çok güzeldi. O eski çocukluk arkadaşlıklarını hâlâ korumaya özen gösteriyorum. Onlarla uzun süreler görüşmeseniz bile, ilk görüşüşüğünüz anda ilişki kaldığı yerden devam ediyorduk. Öte yandan tek çocuk olmanın faydasını bile gördüğümü söyleyebilirim. Çünkü baştan itibaren yalnızlıkla barışık olarak büyüyorsunuz ve bu çok kıymetli. Yalnızlık, başınıza gelmiş kötü bir şey gibi değil; eğer onunla barışksanız tam tersine kendinize ayıracağınız vaktin daha çok olması anlamına geliyor. Âdeta bir lüks. Hatta yalnızlık daha üretken olabiliyor. Fakat buradan kolektif projelere inanmadığıma atılabilsin. Yazarlık atölyesinde tanıştığım arkadaşlarla “Tanıdık Yabancılar” adı verilen, eski buluntu fotoğraflara, 200 kelimeyi aşmayan kısa öyküler yazdığımız bir proje yaptık. O zamana kadar yazarlığın tek başına yapılan bir eylem olduğunu düşürdüm. Ama o proje sırasında herkesin birbirine katkısı oldu. Bu çok keyifliydi.

Gazeteciliğe başlama hikâyeniz nasıl? Babanız nedeniyle gazeteciliğe mi yöneldiniz, yoksa bu sizin bilinçli tercihiniz miydi?

Çocukluğumun bir bölümü Esentepe Mahallesi Gazeteciler Sitesi’nde geçti. Evimize sürekli gazeteciler gelip giderdi. Öyle bir ortamda büyüdüm. Fakat tam da benim politize olduğum 1969 yılında televizyon yayınları başlamıştı. Ve Örsan Öymen, Mehmet Barlas, Zeki Sözer’in yer aldığı muhteşem bir tartışma programı vardı. Öyle bir program yapabilmeyi hayal etmişim. Dolayısıyla babamın mutlaka bir etkisi olmuştur. Fakat esas politik ortamın ve hayatımıza yeni giren televizyonun da etkisiyle sinema okuyup televizyon gazetecisi olmak istedim. Ama bunu beceremedim.

Neden öyle dediniz?

Belçika’da çok iyi bir sinema okulu vardı, sınavlarını kaçırdım. O zamanlar babamın bana sürekli söylediği bir şey vardı: “Sen fakir bir milletin parasıyla gidip okuyorsun. Bir an önce okulu bitireceksin ve döneceksin.” Yıllar sonra Benazir Butto’nun hayat öyküsünü okurken benzer sözleri onun da babasından duyduğunu öğrendim. Sanırım çocuklara böyle bir sorumluluk yükleyen bir kuşak vardı. Babamın sözünü dinleyerek hızlı hızlı okuyup hemen döndüm. Bir tane televizyon var; o da TRT ve orada da prodüktör kadrosu yok. Bunun üzerine haber merkezine mütercim olarak girdim. O dönem dil bilmenin iş hayatında bana göre olumsuz bir yönü vardı. “Madem dil biliyorsun, yabancılarla haber yap, çevirmen ol” gibi yönlendirmelerle karşılaşılıyordunuz. Sonra yine TRT’de Dış Yayınlar’a geçtim; Fransızca yayınlar şefi oldum. Bütün dünya dillerinden yayın yapılan çok güzel bir ortamdı. Mesela Afganca yayını eski Afgan Kralı’nın oğlu yapıyordu. Orası bana çok şey kattı. Sonrasında da burs alıp yüksek lisansım için tekrar Brüksel’e gittim ve orada kaldım; gazetecilik yapma fırsatım da oldu.

“Yalnızlık, başınıza gelmiş kötü bir şey gibi değil; eğer onunla barışksanız tam tersine kendinize ayıracağınız vaktin daha çok olması anlamına geliyor; âdeta bir lüks.”

Dönüşte neler yaptınız?

Milliyet gazetesine girdim ve benim için tek seçenek o zaman “Beyoğlu muhabirliği” denen diplomasi muhabirliği idi. Sonra bir ara Hürriyet’te şef oldum, ardından da köşe yazarlığı geldi. Bu arada yanış da anlaşılacak istemem; dil bilmek çok önemli, yeni dünyalar katar insana. Ama benim özelimde, istemediği yerlere itildiğini söyleyebilirim. Kısaca benim için en azından bir dönem, dezavantaj oldu dil bilmek.

Gazeteciliği işinizin zirvesindeyken bir anda bıraktınız. Sizi bu sürece götüren neydi?

Doğrusunu söylemek gerekirse merkez medyanın önemli gazetelerinde çalıştım ve pek çok gazeteci gibi ben de iki kez kovuldu. Bir noktadan sonra artık o sistemin içinde olmak istemediğimi fark ettim. Çünkü kimseye müdanası olmadan yazan bırıydim. Son işimi ise kendim bıraktım. Bugünden geriye baktığımda petrol boru hatları, enerji ve kadın konularında yazdığım yazıların tehlikeli sularda yüzmek olduğunu görebiliyorum. Sonrasında da şöyle bir duygu geldi: Başka bir şey de yapabilirim ve hayatımda yeni bir pencere açmak istedim.

Ben de tam onu soracaktım; sonra kulvar değiştirdiniz ve yazarlığa yöneldiniz...

Yazmak en iyi bildiğim işti. Ve okumak... Obur bir okurdum ve çok sevdiğim romanlar vardı hep aklımda. Mesela Orhan Pamuk’un “Cevdet Bey ve Oğulları”, Ayla Kutlu’nun “BİR ŞİŞİNDE” romanlarından yola çıkarak aklımda bir köşesinde “Niye kendi ailemin göç hikâyesini anlatmayayım” gibi bir düşünce vardı. İlk romanım “Işık Ülkesinden”in temelleri 30-35 sene önce atılmıştı. Sonradan kütüphaneme baktığımda, “Yazmak Üzerine”, “Roman Sanatı” gibi kitaplar da gördüm. Demek ki hep bir ilgim vardı, ama bir türlü de vakit bulamıyordum. O arada “Bir Avrupa Rüyası”, “Oğluma Avrupa Mektupları” gibi deneme kitaplarım çıktı.

Bu bir hazırlıktı öyleyse...

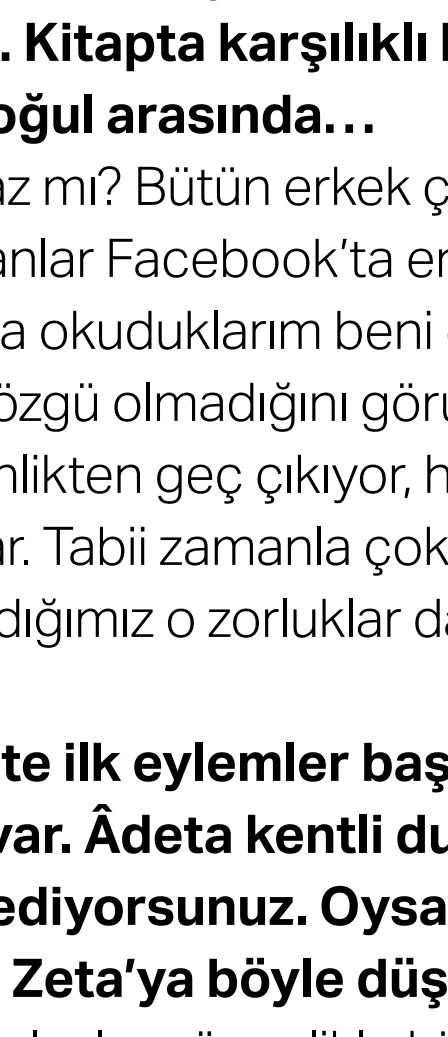
Olabilir. Çünkü “Bir Avrupa Rüyası” çıktığında “Bu kitap roman da olabilir” diyenler oldu. Roman yazmak ertelenmiş bir projeydi diyelim çünkü gerçekleşmesi epey vakit aldı.

Yaratıcı yazarlık dersleri aldınız. Siz zaten yazıyordunuz; yaratıcı yazarlık size ve yazılarınıza neler kattı?

Çok şey kattığını söyleyebilirim. Öncelikle roman yazma tekniğini öğrendim. İyi yazı yazmayı biliyordum, ama söz konusu roman olunca işin tekniğini öğrenmek istedim. Bunu kendi kendine de öğrenebilir insan, ama hızlı ilerlemek istedim. Yazarlık atölyelerinde iyi bir hoca yeteneğinizi parlatır. Roman yazmayı iyi bir yerde öğrenmek ve edebiyattan daha fazla haz almak istedim. Boğaziçi Üniversitesi Murat Gülsoy Yaratıcı Yazarlık Atölyesi’ne katıldım. Eskiden obez bir okurdum, bugünse artık daha iyi bir okur olduğumu düşünüyorum. Çünkü okuduğum kitaplardan aldığım zevk daha yüksek şimdi. Eğer sizde bir yetenek varsa, o yeteneğin ortaya çıkmasında, yeteneğin parlatılmasında önemli bir işlevi var yazarlık atölyelerinin.

“ÖDÜL ALMAK BİR SORUMLULUK YÜKLEDİ”

“Işık Ülkesinden” adlı ilk romanınızla Yunus Nadi Roman Ödülü’nü kazandınız. Böyle bir beklentiniz var mıydı, yoksa tamamen sürpriz mi oldu?

Yayınevim romanı benden habersiz göndermiş yarışmaya; benim için o ödül tamamen bir sürpriz oldu. Hatta “Katıl” diyenlere de “Aman olur mu hiç canım?” deyip, itiraz etmişim.

Ödülü alınca çok mutlu oldum. Sonrasında şunu düşündüm: Ben bu romanı ödül almak için yazmadım ki... Sonra fark ettim ki asıl iyi olan da bu zaten. Çünkü bir şey başarmak için yazarsanız, kendinizi kasarsınız; kaleminizi özgür oynatamazsınız. Ama ödül almak bir sorumluluk yükledi ve aynı zamanda şevk verdi. Bunu da inkâr edecek değilim; Yunus Nadi Ödülü, değerli bir ödül.

Sizi ilk romanınız olan “Işık Ülkesinden”i yazmaya götüren süreç nasıldı?

Türkiye’nin kimlik meseleleriyle ilgili, daha belgesel tarzında, röportajlar yaparak ya da deneme türü gibi bir şey yazmak vardı aklımda. Fakat yazarlık kursuna gittikten sonra, aklımdakileri bir roman kurgusuyla anlatabileceğime ikna oldum. Anne tarafım göçmen. Bir göç hikâyesini kimlik meselelerini de gündeme getirerek yazabilirim diye düşündüm. Çok hızlı yazdım, yaklaşık beş ayda bitti kitap. Bazıları bir romanı yazmaya başlarken, onun bütün şemasını çikarıyor; karakterleri, karakterlerin özelliklerini belirliyor. Kısaca ormana girdiklerinde hangi yoldan yürüyeceklerini biliyorlar. Karakterler tabii ki belli olmak zorunda. Ama benim yöntemim bu değil. Ben yolda yazıyorum diyebilirim. Ana karakterlerin arasında başka karakterler gibiyebilir, bazı karakterler çıkabilir. Kısaca roman, kafamda yazarken şekilleniyor. En sevdiğim kısmı da araştırma. Kendim de bir şeyler öğrenmeliyim. Bunu seviyorum.

“Eskiden obez bir okurdum, bugünse artık daha iyi bir okur olduğumu düşünüyorum. Çünkü okuduğum kitaplardan aldığım zevk daha yüksek şimdi. Eğer sizde bir yetenek varsa, o yeteneğin ortaya çıkmasında, yeteneğin parlatılmasında önemli bir işlevi var yazarlık atölyelerinin.”

Gelelim “Zeytin Kuşu”na... Karakterler çok sahiyidi. Romanın ana karakteri Zeta’da Zeynep Göğüş’ten neler var?

“Zeytin Kuşu”nu çok severek yazdım; bendeki yeri ayırır. Zeta’da tabii ki benden çok şey var, ama sadece Zeta’da değil, bütün romanlarımın karakterlerinde ister istemez yazarı olarak benden izler vardır. Karakterin cinsiyeti ya da yaşı fark etmez; sonuçta karakterin zihnine grip yazmak önemli. Empati gösterebilmek, gözlemi aktarabilmek... Flaubert ve Madam Bovary karakteri gibi... Yazar her türden karakteri yazabilir ve hepsine de kendinden bir parça aktarabilir.

Zeta-Bulut ilişkisine dair neler söylersiniz? Sizin de bir oğlunuz var... Kitapta karşılıklı bir saygının yanında, bir kavga hâli de var ana oğul arasında...

Olmaz mı? Bütün erkek çocuk veya ergen anneleri bilir bunu. O zamanlar Facebook’ta ergen annelerinin olduğu bir gruba katılmışım. Orada okuduklarım beni çok rahatlatıyordu. Çünkü yaşananların bize özgü olmadığını görüyordum. Tabii ki zorlandık. Erkek çocuklar ergenlikten geç çıkıyor, hatta bazıları hiç çıkmıyor diye şaka yapanlar da var. Tabii zamanla çok farklı bir evreye geliyorsunuz. Herhalde yaşadığımız o zorluklar da Zeta ve Bulut ilişkisine yansımıştır.

Kentte ilk eylemler başladığında Zeta’nın tuhaf bir küçümseme hâli var. Âdeta kentli duyarlılığını sahibi bulmadığını hissediyorsunuz. Oysa çok sahici eylemler de görmüştük. Sizce Zeta’ya böyle düşündüren neydi?

Zeta olaylara öncelikle köyden bakan bir karakter. Çünkü o, başlangıçta bir köylü kıtı... Her ne kadar sonradan kente yerleşip felsefe okuyup kendini geliştirmiş olsa da özü zeytinliklerde kalmış olan bir karakter. Oradan bakıldığında, kentin nasıl görüldüğünü vermeye çalıştım. Ayrıca benim de “Beyaz Türklerin” bazı davranışlarını ve olaylar karşısında verdiği tepkileri yetersiz gördüğüm zamanlar da oluyor. Belki bunu eleştirmek istedim.

“Zeytin Kuşu”nda köylü ile kentlinin birbirinden çok uzaklaştığını, çok koptuğunu söylüyorsunuz. Sizce bağ ne zaman koptu? Sizin yarattığınız kurgusal kaynaşma çok umut verici, ki gerçek hayatta da örneklerini gördük. Ama devamlılığı yok gibi; ne dersiniz?

Aslında ortak değerler var. Onun için köyde taş ocağı kurmak isteyenlerle, kentteki rantçılara karşı ortak bir direniş söz konusu kitapta. Herhangi bir direnişin taşıyıcı bağ kurmadan başarılı olabileceğine olan inançım zayıf. Bunu yalnızca kıyı şeridindeki yerler için söylemiyorum; tüm Türkiye için geçerli. Çünkü çok farklı tellerden çalışıyoruz. Nitekim romanda Atilla İlhan’ın “Yeşil Fular” şiirinden yola çıkarak, bağı yeşil-çevre üzerinden kurmaya çalıştım. Çünkü orada her iki tarafı da derinden etkileyen ortak bir mesele vardı: Ekolojik sorunlar... Zaten dünyada değişimin de ekolojik meseleler yüzünden başlayacağına inanıyorum. “Zeytin Kuşu” bir başkaldırı ve direniş kitabı. O ruhla yazıldı. Bendeki “Yeter artıktı” deme ihtiyacıydı bu romanı yazdırtan. Zeta’nın asıl adı da bu yüzden Yeter zaten.

Kitapta yakın gelecekte açlık göçleri olacağını söylüyorsunuz. Bu âdeta bir kavimler göçü, değil mi?

Dünya öyle bir noktaya doğru hızla gidiyor. Nasıl bir çare bulunacağını ben de bilmiyorum. Ama bütün bu yaşadığımız savaşlar, ekonomik çöküş ve doğaya yapılan zulmün sonunda bir ortak arayış çıkabilir ve insanoğlu sadede gelebilir gibi geliyor bana. Çünkü doğayı her incitişimizde, kendimize zarar veriyoruz. Hatta geleceğimizi de tehlikeye altına sokuyoruz.

Bu ayrışma yalnızca köylü ve kentli arasında değil; sosyologlar Türk halkının çok fazla ayrışmış durumda olduğuna dikkat çekiyor. Sizce bir toplumsal mutabakat ve barışma için umut var mı?

Bence asıl ihtiyacımız, toplumsal mutabakat olmayabilir. Herkesin aynı fikirler etrafında bir araya gelmesi faşizme davetiye çıkarabilir. Eğer bir mutabakat olacaksa, demokratik değerler üzerinde olmalı. Demokratik değerlerde birleşilirse herkesin birbirine benzemesi gerekmiyor. Farklı fikirlerde, farklı dünya görüşüne sahip insanlar eğer demokrasi şemsiyesi altında buluşurlarsa, buradan doğru bir yöneliş çıkabileceğine inanıyorum. Toplumsal barışı getirecek olan da budur.

Ve mutlu son...

Kötülüğün galip gelmesine gönülüm razı olmadı diyeyim.